

Nossas societads affiliadas

Autor(en): **Deplazes, Gion / Capaul, Giusep / Filli, Gion**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **94 (1981)**

PDF erstellt am: **17.07.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-234116>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Nossas societads affiliadas

Società Retorumantscha

Rapport da gestiun 1980

Nies rapport astga esser uonn fetg cuorts, essend che nossa cudria ei cum-pleta e che la lavur progredescha tenor plan e prevista.

1. Il Dicziunari rumantsch grischun

El decuors dils 1980 ein treis fascichels dils DRG compari: 88 (aunc digl onn vargau), 89 e 90. Nossa regla dad aur ei in fascichel per onn e redactur. Contonscher questa finamira ei era nossa luschezia. Prevedi fuvan ils dus fascichels 89 e 90, quei muort l'introducziun digl assistent ed in congendi da nies redactur dr. Hs. Stricker.

2. Annalas

Il tom 93 dallas Annalas ei cumpariu la primavera tenor plan ella Stamparia engiadinaisa a Samedan, in bufatg volum da 250 paginas. El cuntegn ultra da lavurs linguisticas, historicas, historicas da dretg, la cronica era ils Tschentaments ed il Regulativ per las Annalas revedi.

3. Romanica Retica

En preparaziun ei ina «Grammaire romanche (sursilvan et vallader)» da prof. dr. Ricarda Liver. La Romanica Retica duei comparar mintgamai tenor basegns e pusseivladad. In tom per onn ei mai staus prevedius.

4. *Nies institut*

Nies institut fa progress, quei onn per onn. Dad ina vart vegn il material amplifitg considerablamein tras donaziuns e cumpras, da l'otra vart vegn il material excerpau e registraus e pér aschia contonschibels per nos intents. Nossas localitads ein vegnidas ingrondidas per ina stanza. Quei fuvà necessari, essend ch'igl institut survescha pli a pli per center d'informaziun e formaziun scientific da nies lungatg tras visetas e dimoras digl'exteriur sco era da nos students e scenziats svizzers.

Nos redacturs ein tschercai sco referents e perits tier nus e dado nossas scheinas, quei cun referats, cussegls e survetschs. Considerablas ein era lur publicaziuns.

5. *Damondas persunalas*

Da miez avrel ei sgr. scol. distr. K. Widmer entaus tier nus sco assistent. El ei vegnius introcucius cun quitaun en sia lavur ed ha cattaun gust vid sia nova missiun.

Plinavon ha sgr. dr. Hs. Stricker retschert in congendi da 4 meins per finir sia voluminosa lavur sur dils nums locals da Wartau / SG.

Suenter 20 onns ha nies meriteivel conredatur dallas Annalas, Sur Felici Maissen, demissiunau sco redatur. La SRR engrazia ad el da cor per sia buna e nunstunclenteivla lavur e sia emperneivla collaboraziun. Nus sperein ch'el catti vinavon temps e talien da publicar in ni l'auter dils resultats da sia scrutaziun en nos organs.

All'entschatta december vein nus priu cumiau dad in fideivel e vegl commember perschadv Romontsch e dapi sia pensiun dad in collaboratur temporar en nies institut: Ignazi Beer, anteriur inspectur da victualias cantunal. Nus seregurdein dad el cun engraziament.

Per la fin less jeu engraziar a nies persunal, als commembers dalla supra-stanza, a tuts collaboraturs, gidonters e donaturs sco era a nos commembers per lur fideivladad.

Gion Deplazes

Romania

Igl ei in onn che la Romania ha survegniu in niev tgamun. President, suprastonta (per l'empreda gada!), suprastonts: tuts novizs en lur uffecis. Ed ins vess perquei astgau supponer ch'ei fuss stau concediu ad els in temps da schanetg. Sco igl ei usitau sil parchet politic duront ils emprems 100 dis. Mo quei ei buca sedau. Bien e baul ei il gremi empalont vegnius mess els stadals. Ed ei ha giu num semetter sut da miervi per ch'il carr romanian stetti en via.

L'empreda mesadad da 1980 ei stada per la Romania – e per la Ligia Romontscha (LR) – ualti hanada. Tscharnas han muentau la Romontschia en general e la Romania en special. Fatgs da (e cun) persunas han occupau omisduas organisaziuns: Memia ditg e memia intensivamein, bloccond sensibla-mein l'acziun culturala per propi. Quei ei da deplorar. Elecziuns zaccudan tuttas organisaziuns cu il status quo d'equilibraziun e da repartiziun da posts (ed influenza) vegn disturbau. Quei periclitescha quei ch'ei sedau, secumprovau e sestabiliu – per ch'ei funcziuneschi vinavon. Il risguard realisau dil commensurau pretendiu ha calmau la situaziun e puspei creau la basa da sediscuorer. Viu aschia ha la confruntaziun – e la sligiaziun sedada – puspei statuiu las premissas per lavur constructiva. La cuntraversa ha la finfinala menau alla situaziun da partenza. Quella possibilitescha cuntinuaziun. Aschia ei quella episcoda – ni l'empreda ni la davosa da quei gener en tiara romontscha – stada cun sia buna fin acziun a pro dalla cunvivenza per la subsistenza.

Elecziuns e lur consequenzas

Igl onn 1979 / 80 ei staus caracterisau – ton per la LR sco per la Romania – da demissiuns, elecziuns e consequenzas sedadas. Cuort suenter che la Romania ha giu siu niev directori, ei era la suprastontza dalla LR vegnida elegida per ina ulteriura perioda d'uffeci. Essend dus dils suprastonts novizs – ed il tierz ual staus viceparsura la davosa perioda – ha la Romania dumandau (e quei ha ella astgau far!) da surdar il vicepresidi dalla LR a siu representant Theo Candinas: muort ses merets e secund il principi dalla anciennitad. Vess e nudis consenta la suprastontza dalla LR a quei giavisch giustificau. Ella medema seduta vegn la demissiun da dr. Iso Camartin al secretariat dalla LR communicada. La suprastontza dalla Romania deplorescha quei. Ella insista

ch'in ord sias retschas vegni danovamein risguardaus, secund la lescha nun-scretta che lai il presidi dalla LR all'Engiadina ed il secretariat alla Surselva romaniana. La tscherca da candidats capavels per il post vacant ei stentusa. Theo Candinas s'annunzia cun stuschar.

La sorpresa ei gronda cu la maioritad dalla suprastonza elegia ils 19 da mars 1980 redactur Hans Caprez a niev secretari dalla LR, refusond siu consuprastont Theo Candinas. Il nunrisguard dil principi e dil capavel Theo Candinas – che seretrai cun immediat sco suprastont e dallas ulteriuras incaricas dalla LR – e la tscharna da gest Hans Caprez saveva buca restar senza resun. Las reacziuns enteifer ina gronda part dalla Romania – excepuiu la Romania da giuventetgna che semetta silla vart da Hans Caprez – ein claras. Ins accepta la nomina da Hans Caprez a secretari – sco expressiun dalla voluntad dalla maioritad – disapprobescha igl agir dils elegiders muort lur decisiun che sparta la Romontschia e catscha la Romania – la mesadad dils Romontschs – en in cantun da nunimpurtonza. Quei clamava correctura.

Claras pretensiuns

La suprastonza dalla Romania ha dilucidau en ina seduta animada (28-3-1980) da bunamein tschun uras ils fatgs sedai e la nova situaziun. Igl ei stau ina analisa vehementa cun meinis e cuntermeinis. La finfinala sedat il conclus salomonic da surschar la formulaziun dallas pretensiuns alla LR als delegai dalla Romania. Lezs vegnan convocai extraordinariamein pils 10 da matg 1980 a Trun. Quella radunonza ei stada frequentada – cun 59 delegai e numerus interessents – unicamein ed ha perquei astgau valer per fetg rappresentativa. Leu vegn schau passar revista fatgs e decisiuns occurri (Theo Candinas vegn numnaus – muort ses merets ed en engrazievladad – a delegau ad personam). Ina discussiun extendida sefa. Meinis nianzai vegnan exprimi.

Las conclusiuns perencunter ein claras. Ellas lain dubitar ni Romanians ni tschels Romontschs. La Romania pretenda da vegnir risguardada commensuradamein ella suprastonza dalla LR cun 2 da 5 suprastonts. Plinavon propona ella da schar ir il presidi dalla organisaziun tetgala en in turnus flexibel tier tuttas quater uniuns cun tgira da territori. Pretensiuns ch'ei da realisar ligiontamein entochen 1982 per survegnir vigur legala cun l'entschatta dalla proxima perioda d'uffeci dalla LR (1982-85). Facit: La Romania resta ella LR, fa denton sias cundiziuns. Propostas moderadas sch'ins sa dils divers vents

che targevan lezs dis. La suprastonza vegn incaricada da presentar quels conclus alla proxima radunonza da delegai dalla LR.

Denton dat ei ina surpresa. Hans Caprez seretrai – avon ch'entrar en uffeci – sco secretari dalla LR. La suprastonza dalla Romania decida en sia seduta dils 7-6-1980 – sebasond silla nova situaziun e sez sch'il nievelegiu secretari duess derivar da sias retschas – d'insister sils conclus da Trun. Ils 11 da zercladur 1980 vegn nies viceparsura, dr. Bernard Cathomas, clamaus ed elegius a niev secretari dalla LR. Ina elecziun excellenta che dat ad el ed alla Romania gronda satisfacziun (Nus deplorein grondamein ch'el ei – en consequenza da quella nomina – seretratgs sco suprastont dalla Romania). Las relaziuns denter la LR e la Romania sequieteschon e semigliuran.

A Breil vegn presentau ils 21 da zercladur 1980 las pretensiuns dalla Romania als delegai dalla LR. Lezs incaricheschon bunamein unanimamein la suprastonza dalla LR d'examinar, tractar e presentar propostas per relisar las pretensiuns dalla Romania als delegai. Lezs han era tscharniu quei di unanimamein prof. Isidor Winzap sco niev representant dalla Romania ella suprastonza dalla LR e prof. dr. Anrold Spescha sco suppleant.

La suprastonza dalla LR ha gia tractau las pretensiuns romanianas ed informau la suprastonza dalla Romania surlunder. Cun las conclusiuns vegnan ils delegai dalla Romania e dalla LR confruntai pli tard. Zacontas constataziuns lain percorscher gia ussa che nossas stentas da democratisar la cumposiziun dils organs executivs dalla LR ein buca stadas vanas. Ellas han fullau via ad ina dilucidaziun da pliras damondas ed aspects da tempra principala. Consequenza sepaga adina!

Romania – Renania

La suprastonza dalla Romania ei vegnida a Trun cul grond postulat urgent e giustificau da risguardar – suenter la sperdita dil post da secretariat – commensuradamein nossa uniun ella suprastonza dalla LR e da survegnir las cumpetenzas necessarias dils delegai per contonscher quei. Quei ei era succediu. A casa ei la suprastonza ida quella sera aunc cun in auter problem. Tiel gia numnau ei vegniu vitier la decisiun dalla clara maioritad dils delegai d'entrar en contractivas cun la Renania per intender ina fusiun dallas duas organisaziuns culturalas: Romania – Renania. (Quella questiun era dil remiment gnanc tractandada!) La proposta per quella fusiun ei buca vegnida dalla suprastonza dalla Romania, mobein da cuss. dils stans dr. Luregn Mathias

Cavelty e dalla Romania da giuventetgna (cun ina motivaziun ed argumentaziun tut differental). La discussiun ei stada extendida, aviarta e dètg accentuada. Il conclus d'instradar contractivas per ina fusiun vegn prius cun grond pli. La minoritad, che sustegn la proposta da prof. Isidor Winzap, ei buca encunter, preferess – enstagl la fusiun – ina intensivaziun dalla collaboraziun denter la Romania e Renania sin tut ils camps giavischai da lezza.

Ils conclus pri vegnan communicai alla Renania. Ton tier lezza sco tier nus ein ils meinis fetg dividi pertuccont ina fusiun. Era vuschs el pievel sereghegian – e s'expriman per part fetg claramein. La suprastonza dalla Romania ha previu da s'entupar aunc uonn cun quella dalla Renania ad in discuors nunligiont, ch'ei denton da preparar da rudien e da menar cun bia tact e gronda diplomazia. Era ils suprastonts renanians giavischan quei brat da meinis. La Romania ha fatg alla Renania l'offerta e spetga el decuors da l'au-ter onn la risposta. Ei quella positiva, sch'eisi d'entscheiver immediat cun las contractivas da fusiun. Quellas astgassen cuzzar ualti ditg. Eis ella negativa – denton en favur d'ina collaboraziun pli stretga – vegn la suprastonza dalla Romania allura ad instradar la reorganisaziun necessaria da nossa uniun per adattar sia activitad alla relaziuns semidadas, sinaquei ch'ella daventi pli effi-cacia. Era quei vegn a dumandar temps e ferm engaschi.

Dabia lavur ed accziuns

- Alla suprastonza dalla Romania ha la lavur era buca muncau uonn. Gnanc da sesmarvegliar en vesta da tons problems. La suprastonza ha salvau uonn 8 sedutas, realisau ina radunonza extraordinaria e liquidau ca. 60 tractandas. Deplorablamein han 2 protocols digl actuar Leo Tuor (dils 28-3-1980 e 18-4-1980) buca saviu vegnir approbai. Quel dalla radunonza extraordinaria e dalla seduta dil zercladur ein gnanc vegni screts. L'emprova – tras ina liunga discussiun denter president e nuder – da vegnir en quei grau ad ina sliigiaziun ei stada vana. Igl actuar ha demissiu-nau calonda settember, annunziond era sia extrada dalla Romania. La suprastonza ha acceptau la demissiu-n, rendend attents il nuder ch'ins vegni ad informar ils delegai davart sias omissiuns.
- La LR ha surschau igl incasso da ses «dabiens» dallas vischnauncas allas uniuns cun tgira da territori. Cun ina circulara als 34 caus communalas dallas vischnauncas digl intschess romanian ei vegniu supplicau da dar in

obolus da 20–50 centims per olma. Buca senza resun. L'acziun ha empurtau ca. 6 000.– francs. Allas vischnauncas seigi engraziaiu per lur maun aviert.

- Entgins suprastonts ein seradunai il mars vargau per preparar la scuntrada a Vella, stada prevedida pils 12 d'avrel 1980 sut il motto: «Cultura creescha cominonza.» Deplorablamein ha quella buca saviu vegnir realisada – muort ils incaps enconuschents. Ella duei sesplegar l'auter onn.
- Igl avrel/matg 1980 ha la cumissiun per la scolaziun da carschi dalla Romania e Renania organisau in referat ed in'excursiun sut l'egida da lic. fil. Ursus Brunold, Vella. Tema: «Impurtonts objects d'art sacral en Surselva».
- Cun satisfacziun nudein nus che la fiasta en favur dil Museum Regional Surselva a Glion (6–8 da zercladur 1980) ha giu in grond success en favur dalla realisaziun da quei impurtont arcun da relicts restonts da nies vargau. A quella caschun han la Romania e Renania realisau da cuminonza in stan da vender cudischs. Il recav considerabel ei ius pil Museum Regional Surselva. – Che la 20. Fiasta cantunala da cant ei sesplegada ils 14/15 da zercladur 1980 egl intschess dalla Romania, a Mustér, ha fatg plascher, quei tonpli ch'ella ei stada in mussament perschuadent che la canzun romontscha vegn tgirada, promovida ed apprezzada fetg e da biars. – Era ha ei legrau nus che ils delegai dalla LR han salvau – per l'emprema ga suenter la reorganisaziun – lur radunonza da stad il zercladur a Breil. Quei spért festal ha era marcau temporalmein la fin dil temps disunent.
- Zacons suprastonts ein s'entupai cun dr. Pius Tomaschett, Trun, laschond orientar el davart la realisaziun d'ina «Stiva litterara romontscha» el Museum Cuort Ligia Grischa a Trun. Nies commember da suprastonza, Giusep Decurtins, fa part dil comite iniziativ. La realisaziun da quella impurtonta canorta da sentupada vegn sustenida grondamein dalla Romania.
- El decuors dalla stad han il parsura ed igl administratur dalla Romania salvau duas sesidas. Els han elaborau – per mauns dalla LR – la gliesta culs basegns finansials per la Romania els proxims onns. Quels duessen possibilitar d'extender nossa acziun e far ella aunc pli efficacia.
- Il parsura ei staus duas gadas a Cuera al rapport oral dils presidents dallas uniuns afiliadas cun la suprastonza dalla LR. Duas gadas eis el era separticipaus a sedutas dil Cussegl dalla LR.

Ediziuns

La Romania ha ediu igl Ischi Semestril (annada 65, nr. 14/1980). Il Tschespet 52 – sut nova redacziun – ed il proxim Ischi Semestril ein preparai. Culs redacturs da nossas ediziuns ufficialas ei la suprastonza seconferrida ils 20-9-1980 a Laax concernent divers problems e la damonda d'ina vendita pli efficients da nos organs. En preparativa ei era la realisaziun d'ina «Preit da cudischs». Ei setracta d'ina exposiziun ambulonta cumbinada cun vendita. A Trun ha la Romania priu a tscheins ina vitrina per exponer e vender cudischs. Ensemen cun la LR sestenta ella da far tut il pusseivel per che igl esit da cudischs romontschs semigliuri. Era miedis e dentists romontschs ein vegni supplicai – tras ina circulara – d'exponer en lur stanzas da spetga litteratura romontscha.

La suprastonza dalla Romania ha concediu susteniments finansials per «Marlengia», da dr. Gion Deplazes, e pil Lecziunari IV 1. Plinavon vegnan las suandontas ovras sustenidas: Ludovic Hendry: «Passidas» e «Batterdegls»; Mario Howard: «Iert tenor la natira»; «La catscha el Grischun», ediziun dall'Uniun da catschadurs, Mustér; «Ediziun giubilara dr. H. Stimm» sin ses 65 onns. – Era ein ins vidlunder da preparar in cudisch da canzuns per chors mischedai. Quel vegn edius comunablamein dalla Renania e Romania. In ulteriur mussament ch'ina collaboraziun denter las duas uniuns ei adina puspei pusseivla e da sustener fetg.

Engaschi pli efficaci e renconuschientscha

Per far la lavur dalla suprastonza pli efficients, ha ella instituiu – a caschun dalla seduta da reconstituiziun all'entschatta d'uonn – ressorts e nominau per mintgin in responsabel. Al parsura ei vegniu surdau la direcziun, coordinaziun e representaziun. Il vicepresident, dr. Bernard Cathomas, ha survegniu l'incarica da s'occupar dallas ediziuns. Il cassier ha – sper l'administraziun generala – era da procurar la vendita e la reclama. El ei nies cusseglader en fatgs da finanzas. Gia ha el elaborau ina stupenta survesta davart l'applicaziun dallas finanzas dalla Romania els davos onns. Leo Tuor ha surpriu – aschia eisi stau usit mintgamai tiel representant dils students – igl actuariat – quei denton era sin agen giavisch. Sia lavur e «siu engaschi» han buca pudiu cuntentar e fatschentau memia savens e memia ditg la suprastonza. Maria Cadruvi ha da rapportar davart nossa activitad el radio, ella pressa sco era d'intensivar ils contacts cun vischnaucas ed organisaziuns. Sur Marcus

Flury ei sestentaus per la scolaziun dils carschi, ferton che Pieder Caduff ha oravontut giu d'empunir ligioms cun nossas scolas ed ha era redigiu ils davos protocols.

Ella suprastonza regia ina tenuta aviarta ed in bien spért da lavur. Ein ils meinis davart planisaziun e direcziun meinsvart dividi, s'uneschan els tier la realisaziun dil vuliu. Igl intschess dalla Romania ei gronds; ils problems existents e vegnents sil camp cultural vasts e pretensius. Mo cun lavur preparada, coordinada e continuada – che tegn fermamein en mira l'intenziun dalla Uniun – selain ils gronds postulats culturals realisar. Enqual caussa ei vegni-da fatga. Igl ei denton aunc da realisar fetg bia, oravontut per render nossa populaziun adina puspei pli cunscienta dalla unica rihezia culturala che nus havein da salvar e tgirar. Ch'ella s'engaschi – ensemen cun nus – per segirar a siu vargau in avegnir.

In Dieus paghi sincer a mes consuprastonts, als redactors ed alla redactura dallas ediziuns ufficialas, al representant dalla Romania ella suprastonza dalla LR ed a tut quels che sestentan en e sper lur lavur professiunala per la caussa romontscha. Quei engraziament ensiari era lur promptadad da luvrar vinavon persuerter. Quei dat a nus curascha da continuar. E gliez lein nus!

Giusep Capaul

Uniun dals Grischs (UDG)

Minch'on in scrivond il rapport annual am sorprendan tscherts sentiments d'intschertezza. Mincha vouta am fetsch diversas dumondas e ponderaziuns: Es que cha nus prestain sufficiaint, ha nossa actività eir ün (bun) success, vain nus accumulì nos dovair, piglia nos pövel nota chi dà ün'Uniun dals Grischs? Quistas ed otras dumondas, m'occupan adüna darcheu e nu chattan ingüna resposta. Que m'es consciaint cha simils impissamaints e dubis chalcharan eir amo a blers oters Rumantschs chi s'occupan culs problems da nossa lingua e cultura, chi s'ingaschan per ils listess böts. Il plü fos füss sgür da's rassegnar. Na i's sto tegner püt, star a l'erta!! Que m'es üna gronda satisfacziun da savair cha amo fich blers s'impegnan e lavuran per nossa chosa. Tuot quels chi's sfadian per il mantegnimaint da nossa lingua han la ferma persvasiun cha lur sforzs nu sajan invans.

La suprastanza s'ha radunada d'ürant l'on scuors a ses tschantadas. Nus vain tanter oter examinà dumondas da finanzas, publicaziuns, acziuns, il stadi da la rumantschia e sias organisaziuns. Id ans fa pisser cha in divers cumüns

immez l'intschess rumantsch as sto constatar üna perdita da substanza. Nus sperain cha que saja be passager. Tras la gronda immigraziun da gliedud chi discuorra tudais-ch sun tangadas eir nossas scoulas. Sün piazza da scoula as fuorman gruppas d'uffants chi discuorran tanter pêr tudais-ch. La forza d'assimilaziun sün piazza da scoula es dischminuida. Que sun simptoms chi dan da pensar. Il Chantun praista agüd finanziel per güdar ad uffants da lingua tudais-cha ad imprendier rumantsch. Nos commember da suprastanza Philipp Walther ha in üna circulara da pressa rendü attent sün las pussibilitats ed appellà als genituors da's sfadiar per nossas meras.

Nossa acziun per placats rumantschs vuol eir svagliar in nossa populaziun l'identità engiadinaisa. Nus mettain a disposiziun a societats placats cul verset:

Eir sül placat poust far palais
la lingua da teis char pajais.

I va ün invid a tuot ils presidents da las societats da far adöver da nossa sporta.

Per superar üna mancanza da chanzuns per la scoula ha l'Uniun tramiss in mincha stanza da magisters pel cumanzamaint da la scoula üna collecziun da 10 chanzuns. Que es üna schelta our dal cudesch da la giuventüna sursilvana chi ha nom il Grisch. Sar ravarenda Gion Gaudenz ha miss il text in vallader o puter. Grazcha fich!

Dürant l'on 1980 sun cumparüdas pro l'Uniun las seguaintas ediziuns:

1. Exercizis da grammatica da sar G. P. Ganzoni
2. Il pled puter sco terza ediziun
3. «Sün fanestra», istorgias per la giuventüna; quist cudesch es chürà da sar ravarenda J. U. Gaudenz
4. «Fain manü», da Cla Biert, segunda ediziun
5. Poesia e prosa da Jon Guidon, üna ediziun bod cumpletta da las ouvras da Jon Guidon
6. «Giovanni» da A. P. Grob-Ganzoni, ün'istorgia per la giuventüna
7. «Cristoffel ed otras istorgias», i's tratta da traducziuns fattas da divers Valladers e Puters.

Nossa libreria venda minch'on per sur 50 000 francs cudeschs e cartas, cassetas e plattas. Nus lain amo activar la vendita. Perque pon interessents gnir abunents da tuot nossas publicaziuns. Scha mâ cha qualchün legess quist rapport e nu füess amo nos abunent ... Üna carta da posta a nossa administradura basta. Fin hoz vain nus ca 200 abunents. Quels survegnan nossas publicaziuns ad invista.

Daspö ün on orientescha nos commember da suprastanza, sar J. Th. Stecher, aint il Fögl sur da nossa actività. Quistas recensius cuntinuaran eir in avegnir.

I füss da scriver amo bler, ma eu craj cha quist basta. Grazcha fich als suprastants ed a tuot quels chi han in ün o l'oter möd tgnü ot nossa bindera.

Zernez, fin d'on 1980

Gion Filli

Renania

Periodics

Nies organ jamnil, *La Casa Paterna/La Punt*, ei cumparius regularmein. La Renania ei sedecidida d'edir la Paterna/Punt en nova fuorma. Quei format lubess lu era ina eventuala aschunta d'in fegl interromontsch. Nus engraziein als dus redactors sco era alla cumissiun da redacziun per lur stenta ed engaschi.

Dun da Nadal: En piazza da F. Caviezel ha ina cumissiun consistente da G. Pfister, Luzi Battagli ed A. M. Bertogg sco era J. Michael per la part sutsilvana procurau per la redacziun dil Dun. Era ad els in cordial engraziament per lur engaschi en favur da nos giuvens lecturs.

Il *Per Mintga Gi* che cumpara mintgamai il december ei adina puspei beinvegnius en scadina stiva renana. Als dus redactors Martin Fontana e Jacob Michael in cordial engraziament.

Cuors

Cuors per carschi ein puspei vegni realisai a Flem e Trin. Ei fuss veramein giavischeivel che tals cuors vegnessen era intensivai en autras vischnaucas dalla Sur- e Sutselva. Scadin cass fuss quei ina causa urgenta, sch'ins vesa co vischnaucas aunc avon paucs onns spirontamein romontschas van a digren. En in vitg romontsch sursilvan bandunan quater vischins la radunonza communal, essend quella menada per romontsch. Fussen tals denton era prompts da frequentar in cuors romontsch?

Culla scolaziun da carschi quantan ins cuntinuar, denton il success ei decuraschonts.

Fatscha da nos vitgs

Sut la bitgetta da Plasch Barandun ha nossa cumissiun cuntinuau cun lur lavur. En avegnir ei previu ina lavur d'inscripziuns a Sevgein en collaboraziun culla Romania. Forsa neschan era sin quei sectur novas ideas.

Ina scuntrada cun representants dalla Romania ha gia giu liug e novas pusseivladads ein vegnidas discussiunadas.

Ediziuns

L'ediziun d'Anna Mengia Bertogg «In biadi rauenta» vegn a cumparer el proxim temps. Nus engraziein all'autura per sia lavur e per siu engaschi pil romontsch in summa. Plinavon ei previu ina ediziun da canzuns per chor mischedau. Quella ediziun duei vegnir realisada en collaboraziun cun la Romania.

Las historias da professor H. Bertogg vegnan medemamein preparadas en duas ediziuns: 1. Cudisch: Historias dalla baselgia, adattadas per l'instrucziun da religiun; 2. cudisch: Raquintaziuns historicas.

Fontauna commemorativa

Las preparativas per la fontauna commemorativa per nies pli grond scribent renan Gian Fontana ein finalmein progredidas aschi lunsch ch'ins sa quintar culla realisaziun el proxim onn. Il maletg pil motiv dalla fontauna ha il renomau pictur artist sursilvan Alois Carigiet mess gratuitamein a disposiziun alla Renania. Ad el era en quei liug in cordial engraziament.

Elecziun secretari LR

L'elecziun da Hans Caprez, in renan, sco secretari dalla Ligia Romontscha ha fiers grondas nuncapeivlas undas en Surselva. Talas campagnas denter ils romontschs ein buca fetg adattadas per rinforzar nossas forzas per la lingua materna. Essend denton H. Caprez seretratgs ei la tempiasta tchessada.

Renania – Romania

Ad ina radunonza extraordinaria a Trun fa la Romania la proposta d'ina fusiun denter la Romania e Renania. Per la Renania eisi stau ina sorpresa. La suprastonza ha en pliras sesidas discussiunau quella damonda. Ils meis ein capeivlamein divergents. Fermas vuschs per e contra.

Las duas suprastonzas ein sedecididas per ina scuntrada. Quella ha giu liug ils 17 da december a Glion. A quella sentupada han demaduas suprastonzas presentau historia ed activitad da lur uniun. Avantatgs e disavantatgs d'ina fusiun ein vegni discussiunai. La sentupada ei stada amicabla ed aviarta. Ch'ina fusiun ei oz aunc buca madira ei (forsa) capeivel. Denton ei seresultau unanimamein il meini da colloborar sin tut ils secturs pusseivels pli stretgamein che tochen dacheu. Pigl'empre pass ei la comba gia semtgada: fatscha da nos vitgs, cudisch da canzuns.

Radunonza da delegai

La radunonza da delegai ha giu liug a Scharons ils 26 d'avrel 1980. A quella caschun ha inspectur Rudolf Netzer plidau sur da problems romontschs ella Sutselva.

Nus engraziein ad inspectur Netzer per siu stupent referat. La sera ha Plasch Barandun preparau ina stupenta sera romontscha cun cant e teater. Era ella Tumbliasca eisi aunc pusseivel d'organisar ina sera romontscha. Bravo!

* * *

Essend quei miu davos rapport annual selubeschel da prender cumiau. Cumiau dalla Renania, dalla Ligia Romontscha cun tut ses funcziunaris e da tuts amitgs romontschs che jeu hai giu la cuida d'emprender d'enconuscher entras miu uffeci sco parsura dalla Renania. Oravontut era in engraziament a tuts presidents dallas uniuns cun tgira da territori, cun ils quals jeu hai adina giu relaziuns amicablas.

Sche jeu hai surpriu miu uffeci avon quater onns cun anim e slontsch, surdudel jeu oz el cun sentiments da resignaziun. Mias intenziuns e mes principis a caschun da mia elecziun ein stai vans, castials ell'aria. Enstagl d'ina migliur el manteniment da nies car lungatg stos jeu cun cordoli constatar ch'il romontsch va a digren. Radunonzas per tudestg, geniturs romontschs tschontschan tudestg cun lur affons, uniuns menadas per tudestg, priedis tudestgs – e quei tut en vitgs romontschs.

Cun mes plaids pessimists da cumiau less jeu clamar tier a tuts Romontschs: Restei units, era sch'il stemprau scadeina vid il barcun. Uniun fa ferm!

Jeu engraziel cordialmein a tut ils suprastonts, a cumissiuns e redacturs dalla Renania per la buna colloboraziun duront mes onns d'uffeci. In cordial engraziament era alla Ligia Romontscha per siu sustegn.

Per finir vi jeu clamar cun Giachen Caspar Muoth: «Stai si, defenda, Romontsch, tiu vegl lungatg!»

Deia Cadonau

Uniung Rumantscha da Surmeir

Dus fatgs impurtants on marco igl program da labour digl onn scadut: L'ediziun jamnila dalla «*Pagina da Surmeir*» e la festa commemorativa pigl *centenari da noss scribent e poet Pader Alexander Lozza*, cumbinada cun ena ediziun commemorativa.

La Pagina da Surmeir

Siva ena gronda labour preparatorica davart suprastanza è cumpareida davent digl 1-7-1980 la Pagina da Surmeir mintg'esda. En fatg legivel tgi vign a cattar sies plaz ainten las annalas da noss uniung. Chegl ò pudia succeder siva tgi la Leia Rumantscha ò dulzo considerablament igl sustign finanziel per nossa gasetta e siva tgi la redactra, Rina Steier-Peduzzi, ò gia caschung durant en mez onn da rimnar las experientschas necessarias per rediger ena gasetta jamnila. Per saveir finanztgier l'ediziun è la suprastanza stada sfurzada da far accziuns specificas per gudagner novs abunents ed er inserents. Chellas accziuns on gia success: Antras ena gronda labour, cunzont davart dalla redactra, ègl sto pussebel d'augmentar igl andomber d'abunents dad 808 igl amprem da schaner 1979, sen buldant 1100. Damaias en augmaint da circa 30% an terma da dus onns. Davent digl amprem da schaner 1981 stat la gasetta er a disposiziun scu figl uffical a noss circuits e cumegns, scu er allas pleivs, societads, uniungs ed organisaziuns da tot gener.

En grond paiadia maretan tots chels tgi èn s'angascheas per nossa gasetta, an special la redactra, igls commembers dalla cumischiung da redacziun e betg alla fegn tots scribents, contribuents ed inserents.

Festa commemorativa per P. Alexander Lozza

Igls 28 resp. igls 29 da zarcladour è igl pievel surmiran sa ragurdo da sies capo-poet pader Alexander Lozza, naschia exactamaintg avant 100 onns. La festa commemorativa è neida organisada dall'URS ansemen cugl cumegn da Murmarera. Noss scribent G. P. Thöni ò referia la sonda seira a Salouf davart la veta e l'ovra digl poet e chegl davant ena sala fulanada cun aspectatours. La festa commemorativa dalla dumengia è sa splaeda a Murmarera/Castiet. Franz Capeder ò salvo igl pled festiv. Igl chor viril Surses ed igl chor viril da Salouf on ambellia la festa ansemen cun la scola da Sour/Mulegns e Murmarera. A caschung dalla festa è nia scuvert en relief da bronz digl poet, stgaffia da noss artist indigen, Ludwig Demarmels. A madem taimp ò l'URS er gia pront ena ediziun commemorativa tgi vign er agl avigneir a tigneir an buna memorgia igl venerabel pader e sia ovra litterara.

Ediziuns 1980

Periodicas:

Igls organs periodics dall'URS «*Igl noss Sulom*» ed igl «*Calender Surmiran*» èn er cumparias chest'onnn an moda plaschevla e cuntantevla. Agls redacters Cristoffel Spinas e Faust Signorell, en sincer angraztgamaint per la lavour prestada. Sulom e Calender on purto contribuziuns davart igls dus giubileums tgi nous vagn pudia festivar agl decurs digl 1980: «400 onns pelegrinadi a Ziteil» e davart igl «centenari pader Alexander Lozza». Digl Calender Surmiran, cugl drama da pader Alexander «L'appariziun da Nossadonna a Ziteil», è er cumparia en stampat separo tgi è nia vandia da ser Duri Loza a caschung dallas represchantaziuns digl teater a Salouf e durant la stad agls pelegrigns a Ziteil.

Ulteriouras ediziuns surmiranas:

Menziun speciala maretta igl codesch commemorativ «*Pader Alexander Lozza 1880–1953*». Divers autours cumpetents on dascretg la veta e l'ovra digl

poet. Per chesta ediziun è l'URS neida sustigneida financialmaintg dalla Leia Rumantscha, dalla Pro Helvetia, dalla Banca Cantunala Grischuna e da Herbert Bossi, Casti/Solothurn. Igl codesch ò catto en fitg bung resung tar noss pievel. Strousch tgi l'URS ò en'eda vandia tants exemplars d'ena ediziun an schi curt taimp. Tots collaboratours, an special igl redacter responsabel, Franz Capeder, maretan noss angraztgamaint.

Pianavant èn cumparias, tar la LR, differents codeschs per unfants an surmiran. Uscheia: «*Tge tgossas, sch'ins varda bagn*» (versiung surmirana da F. Signorell), igl «*Babnoss*», ena ediziun dalla tgesa editoura Nord-Süd, ed er anc chest onn cumparan en codesch da lectura per scholars dallas scolas superiouras «*Mauro*» (translato da Peder Cadotsch) ed igl «*Salep e la furmeila*» (versiung surmirana da Leza Uffer), tenor igls maletgs digl film animo da Peter Haas. Pianavant ò l'Ovra Svizzra da lectura per la giuventetna OSL er edia chest onn divers carnets an surmiran. Er davart digl Cantung èn cumparias differents meds d'instrucziun tgi geidan mantigneir ena buna instrucziun da rumantsch an nossas scolas. Igl madem vala er per la grupp da planisaziun regiunala digl Grischun Central tgi ò edia en codesch da canzungs rumantschas e naturalmaintg er per tot igls codeschs da baselgia tgi cumparan an noss lungatg. Menziunar lessa er l'ediziun digl cumegn da Murmarera «*Raquints an rumantsch da Murmarera*» tgi è cumparia la stad passada.

Acziuns 1980

Scolaziun da carschias:

Igls incumbensos dall'URS per la scolaziun da carschias, Rina Steier e Valantegn Bearth, on er chest onn presto lavour da vaglia. Els on organisò la premaveira 1980 en ampren curs davart igl art romanic. Prof. Leza Uffer ò referia 3 seiras a Casti davart chel tema e per conclusiung digl curs on els organisò ena excursiung a Mesauc ed ainten las Vals Leventina e Blenio noua tg'igl referent ò declarò differentas impurtantas ovras digl art romanic.

Igl sagond curs è sa splaea igl aton passo a Casti ed a Savognin. Mario Jegher e Faust Signorell on tratto an 4 seiras dumondas praticas d'ortografia e grammatica, on interpreto ansemen cugls participants ovras litteraras e discuto davart problems da noss lungatg. Er cò en sincer paiadia agls organisatours scu er agls scolasts.

Malgro tgi la partecipaziun è stada cuntantevla, ans faschess tuttegna plascheir schi pi blera gliout faschess diever da chella pussebladad da scolaziun.

Curs d'assimilaziun:

Igls curs d'assimilaziun on er chest onn catto en bung resung. Tals curs èn nias organisos a *Savognin* (dobel) digls scolasts G. G. Steier e Reto Capeder, a *Lai* da Luzi Jochberg e Peter Simeon, ad *Alvagni* da Paulina Sonder ed a *Casti* da Elmar Holzner. Da preschaint vign er preparo en curs d'assimilaziun per *Surava*. Digl reminent dastga er communitgier tgi l'instrucziun da rumantsch, scu rom d'instrucziun, funcziunescha ossa er per las scolas da Lai/Valbella e Surava.

An vista alla fitg gronda impurtanza da chels curs pigl mantignamaint da noss lungatg è l'URS intenziunada d'angrondaneir chella purscheida agl avigneir. Ia sto pero menziunar cò tgi schibagn la scolaziun per carschias scu er igls curs d'assimilaziun vegnan organisos an stretga collaboraziun cun la Leia Rumantscha.

Contribuziuns finanzialas digls cumegns:

Siva tgi la LR ò decida da dessister allas contribuziuns finanzialas digls cumegns a favour dallas societads regiunalas, ò l'URS drizzo chest onn per l'amprem'eda en appel a noss cumegns cun la dumonda per en sustign finansial. Quasi tots cumegns surmirans on do suatientscha a nossa dumonda. Igl retgav monta a 3 260 francs.

L'URS angraztga allas autoritads communalas tgi on cotras do pardetga da lour interess per lungatg e cultura rumantscha.

Conclusiung

En lungatg minoritar pò angal sa mantigneir schi el vign tgiro digl antier pievel cugl angaschamaint necessari. Parchegl lessa er betg tralascher da menziunar las bleras acziuns ed occurenzas tgi vignan fatgas an nossas vischnancas independentamaintg dall'URS, scu igls teaters rumantschs, seiradas e discussiungs da tot gener, less betg amblidar la gronda lavour tgi igls noss chors prestan a favour da lungatg e cultura, la lavour tgi las vischnancas prestan, las uniungs e societads, naturalmaintg er igls noss plevant tgi fon diever da noss lungatg-mamma an scola e baselgia, igls noss cunsegls da scola tgi on er ena missiung fitg impurtanta, ed anc bler oter. L'URS admetta a tots chels tgi èn s'angascheas parsiva en cordial paiadia.

La realisaziun da tottas acziusd ed ediziuns menziunadas ò pratandia en fitg grond angaschamaint davart dalla suprastanza e da tots collaboratours.

La suprastanza è sa radunada 15 gedas tar lungas sedutas. Tiers chegl vignan anc differentas scuntradas cugls responsabels dalla «Stampa Rumantscha» a Mustér e dus radunanzas da delegos dalla LR. Igl president è ultra da chegl anc sto preschaint a dus radunanzas digl cunsegl dalla LR e dus gedas tigl rapports orals digls presidents dallas societads regionalas cun la suprastanza dalla LR.

Per chel grond angaschamaint e pigl spiert e l'atmosfera da lavour exemplarica an suprastanza angraztga er a mies collegas da suprastanza.

G. Pol Simeon

Uniung da Scripturs Romontschs (USR)

La radunanza generala da l'USR ha gnü lö ingon a Samedan als 27 e 28 da settember. Da quista festività han rapportà miniziusamaing tant il Fögl Ladin sco la Gasetta Romontscha.

Dond ün sguard inavo pudaina constatar cha l'annada scuorsa saja statta satisfacenta per noss'uniun. Sco fat allegraivel esa da registrar, cha in divers lous s'han miss a disposiziun darcheu alchüns da noss commembers per leger avant ad uffants e creschüts. Id es salüdaivel cha in quist möd il scriptur chatta contact persunal cun la populaziun, alch importantischem na be per el, anzi eir pels audituors.

La fin dal mais mai vaina giodü ün bel di da lavur a Cuaira, Preschaints d'eiran üna buna vainchina da commembers. Sur da la litteratura odierna (e moderna) da l'Africa da l'ost, referit sar prof. dr. Bürkle. Sias externaziuns han chattà viv'accoglientscha e la discussiun es statta fich animada. Quista dieta para d'avair inchantà a tuots participants, uschè chi's ha inchargià da nouv a la suprastanza dad organisar eir per la fin da mai dal 1981 üna dieta sumgliainta, mo cun ün tema oura da chascharia nossa.

La dumanda in regard a la remuneraziun per ouvras litteraras es gnüda discussa manüdamain e suottamissa al parair da l'ASS. Duonna Imelda Coray-Monn chi'd es in quella suprastanza ans ha orientats. L'ASS es da l'opiniun cha la proposta da la LR saja güstifichada e correspuonda eir a lur normas da bunificaziun.

In avuost sun cumparüts ils parairs da la Cumischiun litterara. A quella fan part ils signuors: Clo Duri Bezzola, Flurin Darms, Baseli Collenberg,

Chasper Pult e Gion Pol Simeon. Els han chattà per bö'n da scumpartir seguaints premis:

a dna. Selina Könz, Guarda per «L'otra via» ed
a sar Felix Giger, Cuaira, per «Ina sesiun egl uffiern».

Implü d'eira la CL da l'avis chi saja da dar a sar Tani Dolf da Vargistagn ün dun da recognuschentscha in regard a seis gronds merits pel teater popular rumantsch in Val Schons.

L'USR ingrazcha als commembers da la CL per lur lavuors fich extaisas. Ed ingrazchar staina eir als scriptuors chi han il curaschi da suottametter lur ouvras a la CL per obtgnair ilura la «critica».

Eir per l'on prossem han inoltrà divers scriptuors lur ouvras a man da la CL. Tils giavüschain dimena tuot bun!

Nus vain scrit oura üna concorrenza litterara per giuvenils. Per la fin da favrer spettaina oramai lavur! Sperain cha la giuventüna fetscha adöver da la pussibilità sporta.

Nossa proposta a las societads culturalas dals Gualsers e dals Grischuns italiens, d'organisar üna sairada da cumpagnia, cun prelecziuns e trategnimaint, nun ha gnü il rebomb aspettà; m'impais cha'l proverbì cuntegna amo adüna üna gronda vardà, nempe, ch'ingüna resposta saja eir üna!

Sco nouvs commembers vaina ingon accolt in noss ravuogl a dna. Giovannina Brunold da Samedan ed a dna. Irma Klainguti da Zuoz, a sar Toni Berther da Cuaira ed a sar Dumeni Capeder da Lucerna.

Displaschavelmaing vaina però eir da cumplondscher il decess da noss trais fidels commembers, chi sun: Tona Candreia da Stierva, Luis Candinas da Rueun ed Ignazi Beer da Cuaira. Implü ans ha bandunats eir sar I. U. Könz, ün bun ami e simpatisant da l'USR. Ch'els posan in pasch!

La radunanza generala da noss'uniun ha lö als 26 e 27 da settember 1981 e quai in Surselva, a Breil.

Robert Luzzi

Cuminanza rumantscha radio e televisiung

1. La CRR ò salvo igl onn 1980 dus *radunanzas generalas*. L'amprema ò gia li a Coira igls 7 da zercladour. Igl scopo e principal tractandum da chella radunanza è sto la revisiung digls statuts. Siva d'aveir eligia igls dombra-

vouschs e verifitgia igl domber da commembers preschaints ò la raspada trattò artetgel per artetgel. Cun pitschnas excepziuns èn las propostas digl Cunsegl neidas acceptadas. Ord muteiv tgi igl taimp era gio fitg avanzo ò la radunanza desistia da trattar otras fatschentas ed er betg mess an discussiung dumondas digl program. Digl reminent ranviescha agl protocol tgi fò er part digl cumpendi da chest rapport annual.

La sagonda radunanza generala (ordinaria) dalla CRR ò gia li igls 18 d'october a Coira. Las tractandas eran las solitas da rutina tgi sa repetan mintg'on. Dasperas eran da far las tschernas per la proxima perioda d'uffeci digl onn 1981 anfignen 1984. An vista a tot igl muvimaint sen tarragn dalla tecnica an connex cun igls mediums da massa radio e televisiung scu tignond an îgl en eventual slargiamaint dallas emissiungs rumantschas èn igls cumpetents professionists directer Armin Graf dalla direcziun circondaria da telefon da Coira ed igl schef dalla partiziun radio e televisiung Urs Hofer nias anvidos da s'exprimer an en curt votum: «Grenzen und Möglichkeiten für Erweiterungen der Sendezeiten aus technischer Sicht».

Igl premi radio e televisiung dalla CRR è nia cumpartia a reverenda Jachen Ulrich Gaudenz, Scuol, ed agl sribent rumantsch Ludivic Hendri, scolast secundar, Schaffusa.

Durant igl aperitiv ò igl chor masdo Rezia delecto igls preschaints cun diversas belas canzungs rumantschas. Er partenent chella radunanza ranviescha agl protocol.

2. Igl *Cunsegl* è sa raduno igl onn 1980 dus gedas. L'amprema seduta ò gia li igls 17 da matg a Coira. La tractanda principala era la revisiung digls statuts. Igl parsoura orientescha an moda concisa davart igls puncts principals digl sboz per igls novs statuts preparos dalla suprastanza ed examinios dalla cumischung per la revisiung digls statuts dalla RDRS. Siva tgi la SSR e la RDRS vevan ravedia igls statuts era ena adattaziun digls statuts dalla CRR necessaria. Tar chella occasiung propona igl Cunsegl er anc varsaquantas otras midadas tgi stattan betg direct an connex cun igls statuts dallas societads superiouras.

Igl fundamaint digl sboz an tavla furma igl statut special per la CRR tgi è gio approvo dalla suprastanza regiunala e digl comite central SSR. Scu fatg menziun ainten igl rapport annual digl onn passo ò la CRR concernent las emissiungs rumantschas la posiziun d'ena regiung. Ord chella posiziun resulteschan duple dretgs ed obligaziuns tgi anfignen ossa.

Sainza lunga discussiung concluda igl Cunsegl d'antrar an materia. Faschond varsaquantas midadas ò igl Cunsegl accepto igl sboz da revisiung

sottamess dalla suprastanza. Gl'è impurtant da precisar cò tgi sen basa digls novs statuts ò igl Cunsegl bler duple cumpetenzas tgi anfignen ossa. El eligia igl schef digl post da programs, igls capos da ressort digl post, la cumischung radio-telescola e la giunta dalla cumischung da programs. Pianavant ò el d'appruar igls reglamaints dalla cumischung da programs e sia giunta scu er per la cumischung radio-telescola. Igl Cunsegl ò igl dretg da discutir dumondas da program e da piglier posiziun tar igls plans da structura per mang dalla suprastanza. La proposta fatga aint igl Cunsegl da dar la cumpetenza da numnar las persungas tgi obtignan igl premi radio e televisiung agl Cunsegl, vign ranvieida dalla maioritad digls preschaints. La cumpetenza dalla suprastanza an chella tgossa è sa cumprovada ed ò mai caschuno difficultads. La dumonda a tgi cumparteir igl premi radio e televisiung so esser dallas gedas fitg delicata e subtila da maniera tgi gl'è sainza dubi migler schi en gremi pitschen dat la decisiung. La publicitad necessaria vign dada alla tgossa an occasiung dalla radunanza generala noua tgi l'undretscha succeda an furma festiva.

Alla fegn dalla seduta orientescha igl schef da programs dr. Clemens Pally curtamaintg davart la nova emissiung TELESGUARD. I sa tratta d'ena emissiung rumantscha da televisiung tgi vign fatga davent dall'antschatta digl onn 1980. Parveia digl taimp avanzo vign ena ulterioura discussiung an dumondas digl program transfereida alla proxima seduta digl Cunsegl.

La *sagonda seduta digl Cunsegl* convocada sen igls 6 da december ò sarvia an ampreama lengia allas tschernas tgi crodan an cumpetenza digl Cunsegl:

a) giunta dalla cumischung da program (5 commembers) per la perioda d'uffeci 1981-1984;

b) cumischung radio-telescola (7 commembers) per la perioda d'uffeci 1981-1984;

c) schef digl post da programs e digls capos da ressort infurmaziun radio e televisiung.

En ulteriour tractandum era l'approbaziun digl reglamaint per la cumischung da programs e sia giunta.

Sot comunicaziuns orientescha igl parsoura davart ena seduta cun represchantants dalla Tele-Rezia AG, dalla direcziun digl telefon da Coira e dalla Leia Rumantscha concernent pussebladads tecnicas per en slargiamaint dallas emissiungs rumantschas. Tant dumondas da dretg scu er da finanzas pratenden dalla CRR ena tscherta reserva an chella tgossa. An totta cass son chels problems angal cattar ena sliaziun an collaboraziun cun igls organs cumpetents dalla SSR.

Dr. Pally renda anc attent agl giubileum da 25 onns dalla HIGA. Igl radio rumantsch vign ad esser preschaint digls 22–31 da matg 1981 alla HIGA.

Igl Cunsegl tscherna:

a) scu commembers dalla giunta dalla cumischung da programs:

Claudio Gustin (president ex officio); Gion Deplazes, vicepresidente; Beni Dolf; Peider Ganzoni; Mario Jegher;

b) scu commembers dalla cumischung radio-telescola:

Cristian Joos, president; Claudio Gustin; Niculin Bezzola; Richard Cavigelli; Gion Clopath; Mario Jegher; Augustin Manetsch.

Cristian Joos, Richard Cavigelli e Mario Jegher ramplazzan scu commembers Sep Item, Alfons Maissen e Franz Capeder.

Tar igl post da programs da Coira tscherna igl Cunsegl scu schef da partiziun dr. Clemens Pally, Sep Item capo da ressort infurmaziun radio e Giusep Decurtins capo da ressort televisiung. Igl reglamaint per la cumischung da programs preschainto dalla suprastanza appruescha igl Cunsegl faschond varsaquantas precisiungs e midadas da nateira redacziunala.

Tar igl tractandum discussiung sur da dumondas digl program è Giusep Capaul dall'opiniung tgi seia necessari da dar allas gruppas relevantas digl noss pievel la pussebladad da s'exprimer partenent las emissiungs rumantschas ed oravant tot er discutir las dumondas tgi occupeschan oz specialmaintg igls rumantschs. Oters votants fon valeir tgi exista oz ena divergenza tranter igls differents giaveschs ed igl taimp d'emissiung a disposiziun. Igl augmaint digl taimp d'emissiung seia ord chel muteiv giustifitgia ed urgent. Igl commembers digl Cunsegl èn er dall'opiniung tgi tar las novitads duessan talas ord tera rumantscha avoir la prioritad. Davart dalla suprastanza vignigl randia attent tgi seia previa per igls proxims onns en program per la lavour publica. Tar chellas scuntradas seigl sainz'oter pussebel da preschantar critica ed exprimer giaveischs. An prancepi exista gio oz igl dretg da mintga commember da s'externar tar nossas radunanzas generalas. La suprastanza vo d'accord cun la proposta per en augmaint dallas emissiungs rumantschas da radio e televisiung ma renda attent tgi la realisaziun da chel postulat pratenda pi lung taimp da maniera tgi en'istanza an chella direzziun stoptga neir fatga schi spert scu pussebel. Igl parsoura daclera tgi la suprastanza an collaboraziun cun igl schef digl post da programs vigna a preparar chella istanza proximaintg. En augmaint dallas emissiungs rumantschas presumescha naturalmaintg la tgapientscha necessaria da noss convaschigns da lungatg tudestg aint ed or digl cantung Grischun.

3. *La suprastanza* dalla CRR ò scu gio igls onns passos er chest onn tratto diversas dumondas administrativas, da finanzas, digl program, preparo statuts e reglamaints ma er cultivo igl contact cun uniungs e persungas singulas ainten noss Cantung e giu la Svizra bassa. Da chellas numerosas activitads lainsa menziunar las pi impurtantas per nossa societad. I sa tratta digls sequents problems:

a) *Revisiung digls statuts dalla CRR*. Sen fundamaint d'en conclus digl comite central resp. dalla suprastanza regiunala on las societads commembras stuia raveder lour statuts an senn d'ena adattaziun agls novs statuts dalla SSR ed RDRS. Per la CRR è chella revisiung stada pi impurtanta ed er pi cumplitgeida tgi per tschellas societads ord muteiv tgi la CRR ò scu gio ventilo ed explitgia ainten igl davos rapport annual er statuts da regiung partenent las emissiungs rumantschas. Igl prancepi franco ainten igls statuts dalla SSR e concretiso ainten igl statut special per la CRR ò stuia neir integro ainten igls statuts dalla CRR. Ainten igls novs statuts èn er las cumpetenzas tranter la societad purtadra (vot deir igls organs la CRR) e l'instituziun da programs neidas zavradas an moda pi clera e survasevla tgi chegl gl'era igl cass anfignen ossa. Er dretgs ed obligaziuns digls singuls organs e dallas cumischungs èn circumscretgs an ena furma tgi duess evitar conflicts da cumpetenzza per igl futur. Las cumpetenzas digl Cunsegl èn estendeidas considerablaintg. Anfignen dacò eran igls dretgs digl Cunsegl limitos sen preparar las fatschentas per la radunanza generala e numnar igls delegos per las radunanzas da delegos SSR e RDRS. Naturalmaintg niva an sedutas digl Cunsegl er discurria sur da dumondas digl program, digl persunal etc. ma igl Cunsegl veva nign dretg da piglier decisiung arisguard tals problems. A fundamaint digls novs statuts ò igl Cunsegl igl dretg d'eliger igl schef digl post da programs ed igls capos da ressort infurmaziun radio e televisiung digl post da programs a Coira. Daple tscherna el la cumischung radio-telescola e la giunta dalla cumischung da programs. El appruescha er igls reglamaints per chellas dus cumischungs Pianavant pò el piglier posiziun an dumondas sottomessas ad el dalla suprastanza concernent igl radio e la televisiung sen camp naziunal e s'exprimer an senn d'ena piglieda da posiziun tar igls plans da structura per mangs dalla suprastanza. Chellas novas cumpetenzas tgi pertotgan an amprema lengia igl status da regiung dallas CRR, èn surdadas agl Cunsegl an senn d'ena pi vasta democratisaziun dalla CRR. OTRAS societads commemberas òn ena suprastanza cun daple commembers e dasperas ena giunta dalla suprastanza tgi ò effectiv nignas cumpetenzas decisivas. Risguardond las nossas relaziuns specialas ed er a fundamaint dallas bunas experien-

tschas fatgas anfignen ossa, vainsa mantignia igl sistem vigl cun ena suprastanza da 5 commembers ma do duple cumpetenzas agl Cunsegl. La giunta da programs è sen basa digls novs statuts neida integrada ainten la cumischung da programs tgi dombra ossa 19 commembers. La nova cumischung da program sto luvrar prospectiv e retrospectiv. Ainten igl ravogl dalla cumischung exista ena giunta da 5 commembers tgi ò mintgamai da preparar las sedutas ed organisar la lavour dalla cumischung. Er stat liber alla cumischung d'incaricar la giunta anc cun oters mandats. Dretgs ed obligaziuns dalla cumischung da programs e sia giunta èn circumscretgs ainten en reglamaint preparo dalla suprastanza ed appruo digl Cunsegl. Scu nova cumischung figurescha ainten igls statuts la cumischung per la lavour cun la publicitad. An senn digl artetgel 6 digls statuts RDRS vign eligia ena cumischung tgi s'occupescha dallas relaziuns cun la publicitad ainten mintga societad commembra. Chella cumischung ò oravant tot l'incumbensa da stgaffeir contacts tranter las gruppas da noss pievel socialmaintg relevantas e l'organisaziun professiunala da program. Ella sto procurar per pussebladads da discussiungs adattadas per igls commembers digls organs dalla CRR e talas gruppas dalla publicitad. Ella sto er infurmar regularmaintg la publicitad davart l'activitad dalla CRR e aveir quito tgi la CRR sa basa arisguard igls commembers sen ena publicitad schi vasta scu mai pussebel. Per contanscher chella fegnameira fixescha la cumischung en plan d'activitad per en coz masang ed infurmescha la suprastanza davart las activitads planisadas e realisadas. An senn da chellas incumbensas ò la suprastanza inoltro en plan d'activitad cun igl preventiv relativ alla suprastanza regiunala per igl onn 1981, igl qual è nia accepto. Ainten igl decurs digl onn 1981 constituescha la suprastanza la cumischung per la lavour publica e spera da saveir realisar agl manc per part igl plan da lavour.

b) An ena brev digls 18 d'avregl ò la suprastanza formulo las propostas concretas per ena sliaziun dalla dumonda digl secretariat dallas societads commembras. Ena proposta davart digl president dalla societad regiunala an chella direcziun cuntantava betg la suprastanza. An sia rasposta ò la suprastanza fatg valeir igl suandont: La somma totala digls mezs finansials per igls secretariats dallas societads commembras peglia nign risguard sen igl fatg tg'ins ò tras la revisiung digls statuts dalla SSR lia ranfurzar la posiziun dalla societad purtadra. Chella clav da rapartiziun preveida survej tgi la CRR ò arisguard las emissiungs rumantschas la posiziun d'ena regiung e serva agl mantignimaint digl rumantsch, da maniera tg'ins so an vista a chella dobla funcziun dalla CRR betg sa basar sen ena clav tgi risguarda exclusivmaintg la

populaziun. Las propostas dalla CRR èn finanzialmaintg pi favorevlas e da punct da vista digl menaschi anor bler pi cunvagnaintas.

Siva d'ena extendeida discussiung cun president Leuenberger ed igl nov secretari dalla suprastanza regiunala Andreas Isenschmid ò igl president regional rancunaschia igls avantatgs dallas propostas dalla CRR. La suprastanza regiunala ò pi tard an connex cun igl preventiv affirmo la posiziun dalla suprastanza CRR.

c) Avant la radunanza generala ordinaria digls 18 d'october ò la suprastanza tranter oter er stuia preparar las tschernas per la nova perioda d'uffeci. Chellas preparativas èn absolutamaintg necessarias e montan an nign cass ena predominanza dalla suprastanza an dumondas cun tgi occupar posts vacants ainten nossa societad, ma pitost en tschert pansiert e quito per evitar confusiungs e forsa cotras surlascher igl esit da talas tschernas a casualitads. Propostas dalla suprastanza leian an nigna moda ni igl Cunsegl ni la radunanza generala. I stat liber a commembers da chels gremis da far er otras propostas. Scu igl redacter digl Fögl Ladin ò scretg ainten en commentar siva la radunanza generala ins sogl constatar tar la CRR ena constanza e stabilitad admirabla. Chesta stabilitad taxescha Jon Manatschal per en factor fitg positiv, betg igl davos er scu referenza vers igl extern. An vista a tot las midadas ed igls gronds muvimaints ainten ed or dalla SSR an connex cun igl svilup dalla tecnica ed igls mediums da massa èn ena tscherta constanza e stabilitad sainza dubis da grond vantatg. Chella constataziun duess pero betg impideir da trer tiers forzas giovnas ed er duple donnas per occupar posts vacants.

d) Chest onn ò la suprastanza collaboro per l'amprem'eda tar las trattativas per igl perventiv digl post da programs. Chella collaboraziun è fitg interessanta e dat ena bunga invista aint igl menaschi da finanzas, ena infurmaziun da gronda impurtanza per igls represchantants dalla societad purtadra.

e) Siva dalla demissiung da dr. Alfons Maissen scu president dalla cumischung radio-telescola sen la fegn digl onn 1980 e sia ratratga da redacter dalla publicaziun radioscola aint igl decurs digl onn corrent ò la suprastanza ansemen cun igl post da programs stuia s'occupar cun la dumonda dalla succesiung. Essend tgi ainten la regiung RDRS schean gio avant mang propostas per ena reorganisaziun digl radio-telescola ègl inditgia tgi er la CRR tschertga ena nova organisaziun e furma. Igls muteivs parsiva èn igls sequents: professionalisar la lavour da radio er an chella sparta, optimala utilisaziun dallas funtangas da program, pi ferma integraziun dalla lavour digl radioscola ainten l'oter program, migliuraziun dalla qualidad dallas emissiungs da punct da

vista radiofonic, miglra pussebladad da controllar igl andamaint da finanzas, migliurar ed intensivar la collaboraziun da persungas externas cun igl represchantant digl studio, pi stretga organisaziun dallas singulas emissiungs. Scu prancepi duess valeir: decider sto chel tgi è responsabel per igl program. Scu gio menziuno è la nova cumischung constitueida ed igl nov reglamaint è an preparaziun.

f) La reorganisaziun digl post da programs da Coira arisguard las emissiungs rumantschas ò purto cun sasez tgi la CRR ò gia da rediger novs carnets da duveir per igl schef da program tgi stat oz alla testa dalla partiziun dallas emissiungs rumantschas ed igls dus capos da ressort. Chegl è sto ena lavour fitg fadigiouosa è ossa pero alla fegn.

g) *Contacts*: Ena delegaziun dalla suprastanza ò salvo ena seduta cun dr. Markus Drack schef digl dicasteri pressa e documentaziun dalla direcziun generala SSR concernent la lavour cun la publicitad. Mademamaintg ò la suprastanza gia ena conferenza cun dir. da program Andreas Blum, noua tgi tranter oter è er nia ventilo igl problem d'en augmoint digl program rumantsch da radio. Dir. Blum ans ò fatg nignas ampurmaschungs ma tuttegna stimulo da far en'istanza cun noss postulats.

La premaveira passada ò gia li a Coira ena radunanza digls schefs da partiziun radio RDRS. Tar chella occurenza ò ena delegaziun dalla suprastanza er gia occasiung da far part e contras stgaffeir novs contacts cun persungas dalla instituziun professiunala. Durant las vacanzas da stad ò ena delegaziun dalla suprastanza gia ena scuntrada cun Jakob Baur, anteriour cunsigliar digl mar-tegia da Turitg, e president dalla societad da radio e televisiung da Turitg. An rama d'ena libra discussiung vainsa discurria differents problems d'interess communabel scu er dumondas criticas an relaziun cun l'infurmaziun digl radio e dalla televisiung RDRS partenent igls cravals (tumults) da tschertas gruppas da giuventetna aint igl decurs dalla stad passada.

Dalla conferenza dalla suprastanza cun delegos Leia Rumantscha, dalla direcziun digl telefon da Coira ansemen cun represchantants dalla Tele-Rezia AG ègl gio fatg menziun sot la rubrica digl Cunsegl.

Igl president dalla CRR ò er igl aton passo savia assister ad ena dieta da lavour cun represchantants digl ZDF e dalla societad da radio e televisiung dall'Austria a Turitg. Tranter oter è er la situaziun dalla minoritad rumantscha aint igl ravogl dalla RDRS neida an discussiung.

4. Arisguard las activitads dalla *cumischung radio-telescola* e la cumischung da programs ranviescha agls relativs rapports digls presidents.

La cumischung ecclesiastica tgi è an sasez betg ena cumischung dalla CRR ò salvo ples sedutas ed er organiso en seminari per scolaziun digls predicator. Igl president dalla CRR tgi è per solit sto preschaint a chellas, sedutas ò adegna gia ena fitg buna impressiung digl ot nivel da discussiung ainten chel gremi.

5. Scu savez a fundamaint digl protocol on sen la fegn digl onn 1980 igls sequents commembers da noss gremis demissiuno: Franz Capeder, commember dalla giunta e dalla cumischung radio-telescola, dr. Alfons Maissen, commember dalla giunta e president dalla cumischung radio-telescola, dr. Jon Pult, president dalla giunta, inspectuor Töna Schmid e Gion Arthur Manetsch, commembers digl Cunsegl, e Gallus Pfister revisour da chints. La suprastanza ò organiso ena pitschna festetta cun igls partents e tar chella occasiung er undro igls marets digls partents. Sainza salvar per mintgign ena laudatio exprima la suprastanza ad els tots sia gronda rancunaschientscha per lour prestaziuns scu er la loialitad demussada durant bler onns. Nous speragn da saveir contactar cun els er sen venavant tar en'occuriung u l'otra.

6. Sfigliond tras la rubrica dallas emissiungs rumantschas digl onn passo crodigl an îgl tge enorm pensum da lavour tgi dr. Clemens Pally ed igls oters collaboratours digl post da program stabels ed er occasiunals òn presto. Sainza exageraziun seigl constato tgi chellas emissiungs zont substanzialas èn d'essenziala impurtanza per igl mantignimaint da lungatg e cultura rumantscha. La suprastanza angraztga a tots collaboratours da cor e spera tgi els vignan er per igl futur ad adampleir lour pensum cun plascheir ed entusiassem.

La suprastanza angraztga er alla pressa rumantscha per lour contribuziuns an connex cun emissiungs rumantschas u occurenzas dalla societad purtadra.

Stefan Sonder